

Güvenliğimizin Mekanik Bekçileri :

KİLİTLER

Reinhard WEBER

Kilit konusundaki araştırma ve buluşların çok yoğunlaştığı 19. yüzyılda ortaya atılmış olan projelerin sayısını bilmek hemen hemen olanaksız. Ancak tüm kilit uzmanları en yeni sistemler üzerinde kafa yorarlarken, içlerinden yalnızca birinin aklına eski bir sistemi geliştirmek geldi: Amerikalı Linus Yale. Düşüncelerini geçmişle bağdaştıran Yale, 1848 yılında amacına ulaşıyor ve günümüzde dahil hemen her evin kapısının güvencesi olan silindirik kilit buluyordu.

Prensip, 4000 yıl öncesine dayanır. Eski Mısırlıların kapı kilitleme yöntemi de düşünüş açısından aynıydı: Kapı sürgüsü deliklerle donatılmıştı ve itilir itilmez bu deliklerin içine sürgü milleri giriyordu. Sürgü yeniden açılmak istendiğinde, kaşık biçiminde bir anahtarla bu milleri yukarıya itmek gerekiyordu (Gerçek anlamda kilitleyen ilk kilit).

Bazı eski kasaları açmak, evlerimizdeki modern kilitlere göre daha kolaydır. 4000 yıl öncesine dayanan bu buluşun geçirdiği gelişmeyi ve kilit yapımcılarının bu sistem üzerinde günümüze dek uyguladıkları değişiklikleri ilginç bulacağınızı umuyoruz.

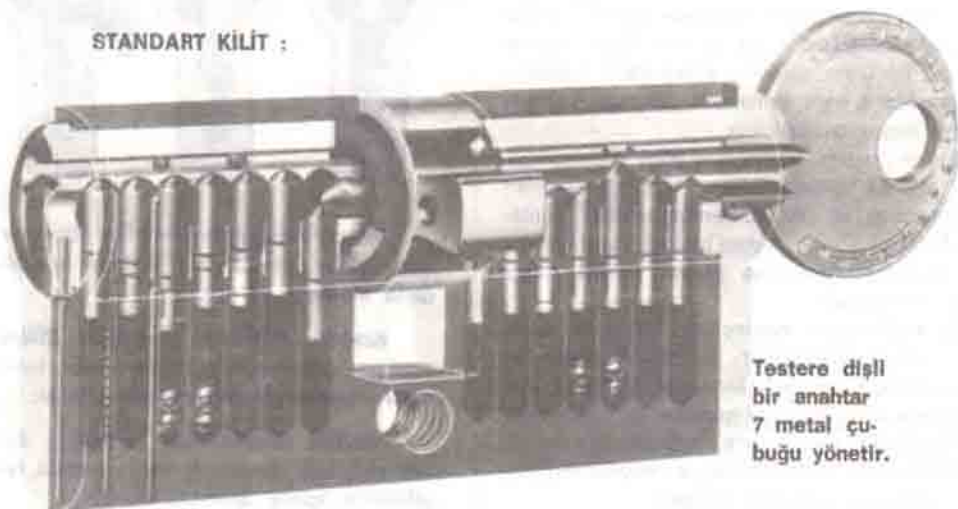
Yale'in geliştirmeye uygun olduğunu savunduğu, "silindirik kilit" adı verilen bu sistemin uygulanmasını ancak bundan yirmi yıl sonra oğlu Linus Yale Jr. gerçekleştirmiş ve onun bu kilit için yaptığı küçük çentikli anahtar, günümüze kadar ulaşan bir marka olmuştur.

Bu kilidin yapısı ve işlevi şöyle: Kapıya vidalanmış bir metal koruyucunun içine, anahtar için bir deliği bulunan ve dönebilen bir silindir yerleşmiştir. Sistem kapalı durumdayken, silindir sabittir. Bir dişi mil, altlarındaki yayların itici gücüyle yuvalarından çıkar ve silindirin içindeki deliklere girerler.

Gelelim sistemin püf noktasına: Dikkatle incelendiğinde, her sürgü milinin art arda duran bir çift milden oluştuğu görülebilir. Silindir döndürülmek istendiğinde her iki milin üst üste oturdıkları pozisyonu, tam olarak metal koruyucu ile silindir arasındaki zıvanaya getirmek gerekir. İkinci aşamada, sürgü milinin ön kısmı silindir içinde döndürülür.

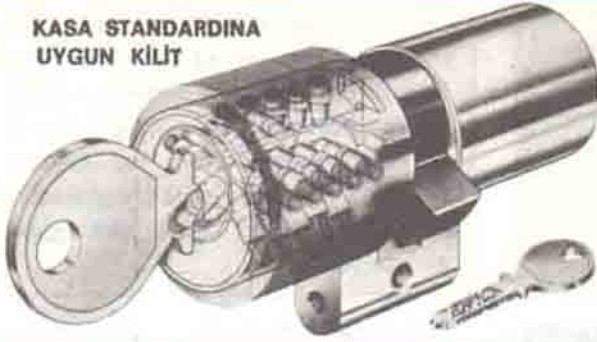
Ancak burada yapılması gereken, yalnızca bir çift milli değil, tüm mil dizisini doğru pozis-

STANDART KİLİT :

Testere dişli
bir anahtar
7 metal çubuğu yönetir.

KASA STANDARDINA UYGUN KILIT

Delikli anahtar (sağda) 25 ve daha fazla sayıda mil yönü verir. Anahtar ayrıca, yapımca tarafından verilmiş olan gizli bir elektromanyetik koda sahiptir. Kilitteki bir kodlama ünitesi, elektronik devreye, mekanizmayı serbest bırakması direktifini verir.

yonu getirmektir. Bu da, her bir çentiği ayrı bir milin uzunluğuna uygun olan anahtarın görevidir. Anahtar döndürüldüğünde, silindirdeki "anahtar sakalı" tabir edilen bir kırıç, kapı sürgüsünü geriye iter. Aslında silindirin kendisi de, diğer bir anahtar tarafından kilitlemesi gereken bir anahtardan başka birşey değildir.

Yale'in silindir kilitler konusundaki ana prensibi, günümüze dek geçerliliğini korumasını kuşkusuz üzerinde yapılan sayısız yenilik ve değişikliklere borçludur. Örneğin Yale, mil çiftlerini yukarıdan aşağıya doğru sıralayarak monte etmişti (Mısır prensibine göre). Bu sistem içinde kilitlerin işleyişi kusursuzdu ama montesi için insanüstü bir sabır gerekiyordu. İşte bugün kullanılan kilitlerde bu soruna çözüm olarak, millerin silindirdeki deliklere yay gücüyle itilmesi yöntemi getirilmiştir.

İnce işçiliğin mükemmelleşmesi, gittikçe daha çok mil çiftinin monte edilmesi olanağını sağladı. Bazı günümüz kilitçilerinde bu sayı yirmiyi bile aşmış durumda. Bunun sağladığı yarar da az değil: Bazı belirli kilitlerde, örneğin apartman kapısındaakilerde birkaç mil eklenerek, herkesin yalnızca kendi daire kapısına uyan anahtarla aynı zamanda apartman kapısını da açıp kapaması mümkün.

Bunun dışında, bu konuda sözü edilmesi gereken tek bir sistem kalıyor ki, o da İsviçreli bir yapımcıya aittir. Bu sistemde anahtar puntaları donatılmış olup, yatay biçimde anahtar deliğine sokulur. Puntaların görevi, milleri doğru pozisyona sokmaktır.

Bu arada bazı yapımcılar, kilitlerini kasa standartlarında yapıyorlar. Bu kilidin arkasında insan kendini güvencede hisseder kuşkusuz. Ancak burada unutulmaması gereken bir nokta var: Kasa kapılarının yapımında materyal olarak kalın çelik levhalar kullanılırken, ev kapılarının materyali yalnızca kontrolak tahtadır.

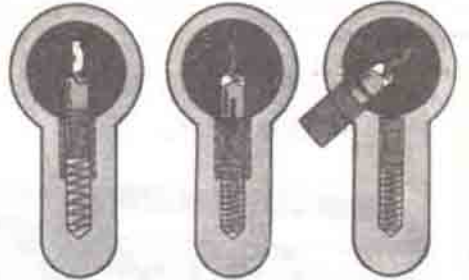
P.M.'den Çev.: Haldun ÖNGEL

Anahtar girmeden önce silindir bir dizi mille sabitlemiştir.

Miller, anahtarın çentikleri tarafından açılış pozisyonuna getirilince, silindir dönme yeteneğine kavuşur.

Sistem kapalı durumda: Üst üste oturmuş miller, yuvalardaki yayların esnekliğiyle yukarıya itilirler.

Anahtar sokulmuş durumda: Miller, ayrıma yuvaları silindir ile metal koruyucu arasında gelecek şekilde itilirler.

Anahtar döndürülmüş durumda: Alttağı mil, kilit yuvasında kalır; üstteki ise silindirin içinde döner.